

Kritisch denken

Het vermogen om zelfstandig te komen tot weloverwogen en beargumenteerde oordelen en beslissingen.

Een leerling is een kritisch denker als hij uit gewoonte nieuwsgierig is, goed geïnformeerd wil zijn en informatie wil ontvangen, een open houding heeft, flexibel is en zich bewust is van mogelijke persoonlijke vooroordelen. Een kritisch denker is eveneens zorgvuldig bij het nemen van beslissingen, bereid om te heroverwegen en ordelijk in complexe zaken. De leerling zet zich in om relevante informatie te zoeken en juiste criteria te kiezen en streeft naar resultaten die zo nauwkeurig zijn als het onderwerp en de omstandigheden van het onderzoek vragen.

Samengevat gaat kritisch denken om:

- uit gewoonte nieuwsgierig en leergierig zijn.
- goed geïnformeerd willen zijn.
- open staan voor andere meningen, ideeën en verschillende wereldbeelden.
- informatie kunnen en willen vragen, geven en ontvangen.
- bewust zijn van mogelijke persoonlijke vooroordelen.
- bereid zijn genomen beslissingen zorgvuldig te heroverwegen.
- nauwkeurig werken en streven naar het gewenste resultaat.
- evalueren van de opbrengst.
- reflecteren op het proces.

Leerinhouden:

Fase 1

Indicatie: onderbouw po

Fase 2

Indicatie: middenbouw po

Fase 3

Indicatie: bovenbouw po

Fase 4

Indicatie: onderbouw vo

Interpreteren

De leerling:

duidt een onderwerp met eigen kennis en nieuw verworven informatie.

- vertelt iets over een onderwerp (bijv. een ervaring, beleving, voorwerp) waarover hij/zij meer wil weten.
- reageert op vervolgvragen van leerkracht en leerlingen.

- vertelt wat hij/zij weet en/of denkt over een onderwerp* binnen zijn directe belevingswereld.
- legt uit wat het onderwerp bijzonder maakt.
- reageert op vervolgvragen van leerkracht en leerlingen en onthoudt welke vragen hij/zij nog moet of wil beantwoorden.

- vertelt wat hij/zij weet over een onderwerp binnen of buiten zijn belevingswereld.
- legt uit of zegt wat hij/zij van het onderwerp vindt.
- reageert op vervolgvragen en bepaalt wat hij/zij nu nog moet of wil weten over het onderwerp en licht zijn interpretatie toe.

- beschrijft wat hij/zij weet over een onderwerp.
- geeft betekenis in meerdere opzichten aan de al bekende informatie.
- selecteert vragen die meegenomen moeten worden in de analyse en constateert (globaal) wat er aan informatie ontbreekt.

Analyseren

De leerling:

verwerft, ordent en structureert de benodigde informatie.

beoordeelt gevonden informatie op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit.

stelt betekenisvolle vragen.

- vertelt wat hij/zij verder wil weten over het onderwerp*.
- zoekt/pakt de benodigde informatie of materialen.
- ordent eventueel de materialen op een eigenschap.

*onderwerp = probleem, opdracht, voorwerp, gebeurtenis, ...

- benoemt wat hij/zij verder nog wil of moet weten over het onderwerp.
- verzamelt materialen en informatie.
- selecteert welke materialen en informatie nodig zijn om de gestelde vragen te beantwoorden.

*onderwerp = probleem, opdracht, voorwerp, gebeurtenis, ...

- benoemt wat hij/zij verder nog wil/moet weten over het onderwerp.
- stelt vragen.
- verzamelt materialen en informatie naar het belang en volgorde waarin het gebruikt kan worden.
- selecteert welke materialen en informatie nodig zijn om de gestelde vragen te beantwoorden.
- gaat na of de gevonden informatie voldoende is of dat er nog verder gezocht moet worden.

- verwerft de benodigde informatie, ordent en structureert deze.
- beoordeelt de gevonden informatie op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit.
- stelt betekenisvolle vragen en stelt vast wat er verder nog opgezocht moet worden.

Evalueren

De leerling:

gebruikt (vakinhoudelijke) argumenten of criteria voor een waardering van of mening over een onderwerp.

onderscheidt belangen van mensen of groepen en brengt deze in verband met een ingenomen standpunt.

kan zich verplaatsen in opvattingen, waarden en motieven van anderen en vergelijkt deze met die van zichzelf.

herkent ingenomen standpunten.

herkent vooroordelen.

- vertelt wat hij/zij vindt van het onderwerp en waarom.
- herkent dat anderen er soms anders over denken dan hij/zij.

- deelt de eigen mening over het onderwerp en legt dit uit.
- herkent dat andere mensen er anders over (kunnen) denken.
- heeft begrip waarom andere mensen er anders/net zo over (kunnen) denken.
- vergelijkt de waardering van andere mensen met die van zichzelf.

- benoemt relevante redenen voor de eigen mening of waardering over een onderwerp.
- herkent verschillende belangen van mensen/groepen.
- benoemt wat het verschil is met de eigen mening.
- herkent dat de mening van anderen en van jezelf ook te maken heeft met eigen voorkeuren, kennis, rol of eigenbelang.

- verwerft de benodigde informatie, ordent en structureert deze.
- beoordeelt de gevonden informatie op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit.
- stelt betekenisvolle vragen en stelt vast wat er verder nog opgezocht moet worden.

Concluderen

De leerling:

trekt conclusies op basis van alle relevante informatie.

geeft aan welke consequenties volgen uit de conclusies.

accepteert kritiek van anderen en weegt die kritiek.

- vertelt wat met de opbrengst van het onderwerp gedaan kan worden.

- licht toe wat de gevolgtrekking is en deelt met anderen wat hiermee gedaan kan worden.
- benoemt of en welke voordelen of nadelen hieraan zitten.
- accepteert dat anderen het er niet mee eens kunnen zijn en een andere conclusie trekken.

- betreft alle relevante informatie bij het trekken van conclusies en deelt dit met anderen.
- licht toe wat het gevolg is en wat daarmee gedaan kan worden.
- benoemt consequenties.
- accepteert kritiek van anderen en waardeert ieders inbreng.
- schat kritiek op waarde en neemt deze mee bij een heroverweging van de conclusie.

- betreft alle relevante informatie bij het trekken van conclusies en deelt dit met anderen.
- beschrijft met argumenten de consequenties uit de conclusies.
- accepteert en waardeert kritiek van anderen en weegt deze kritiek bij het heroverwegen van conclusies.

Uitleggen

De leerling:

beargumenteert en onderbouwt de conclusie.

- vertelt waarom hij/zij kiest voor deze opbrengst.
- vertelt hoe hij/zij daartoe is gekomen.

- licht toe waarom hij/zij kiest voor deze opbrengst/conclusie.
- licht toe hoe hij/zij daartoe is gekomen.

- beschrijft met argumenten waarom hij/zij kiest voor deze opbrengst/conclusie.
- beschrijft hoe hij/zij daartoe gekomen is.

- beargumenteert en onderbouwt in woord en geschrift zijn/haar opbrengst/conclusie.
- legt uit hoe het oordeel tot stand is gekomen.

legt uit hoe het uiteindelijke oordeel tot stand is gekomen.

Houding

De leerling vertoont bij alle deelvaardigheden (interpreteren, analyseren, evalueren, concluderen en uitleggen) groei op de volgende houdingsaspecten:

- uit gewoonte nieuwsgierig en leergierig zijn;
- goed geïnformeerd willen zijn;
- vertrouwen in het eigen vermogen tot redeneren;
- open staan voor andere meningen, ideeën en verschillende wereldbeelden;
- andere meningen accepteren en er respectvol mee omgaan;
- bewust zijn van mogelijke persoonlijke vooroordelen;
- bereid zijn zorgvuldig genomen beslissingen te heroverwegen.

Didactische tips:

- Met de leerlingen bespreken wat ieder verstaat onder 'kritisch denken' en samen vaststellen wat er voor nodig is.
- Voorafgaand aan een opdracht benoemen wat de voordelen van kritisch denken zijn, en wat de valkuilen en de nadelen kunnen zijn.
- Reflecteren op hoe het kritisch denken een rol heeft gespeeld bij het proces en de opbrengst, en bedenken wat je een volgende keer anders zou willen doen.